

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ВИБОРУ ОЧНОЇ, ДИСТАНЦІЙНОЇ, ЗМІШАНОЇ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»

RESEARCH ON STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS THE CHOICE OF FULL-TIME, DISTANCE, BLENDED FORM OF ORGANIZATION IN THE COURSE "UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES"

Середницька А.Я.,

orcid.org/0000-0003-0883-3229

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Національного університету «Львівська політехніка»

У відповідь на глобальні суспільні зміни відбувається постійна адаптація освітніх моделей. Поява інтернету спричинила впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Дистанційна освіта як новітня форма здобування знань має чимало переваг як для навчальних закладів, так і студентів. Переваги дистанційної освіти особливо сильно проявилися під час пандемії. Однак після її завершення в Україні почала проявлятися тенденція до відновлення очного навчання, незважаючи на часті повітряні тривоги. Очевидно, навчальні заклади повертаються до традиційного очного навчання, бо дистанційне навчання, крім низки переваг, має і суттєві недоліки.

За допомогою теоретичного аналізу ми з'ясували переваги й недоліки дистанційної освіти і встановили за допомогою опитування, які з них є важливими для студентів. В опитуванні взяли участь 50 студентів Національного університету «Львівська політехніка». Вони вважали суттєвими такі переваги дистанційного навчання: можливість здобувати освіту для тих, хто працює чи має проблеми зі здоров'ям; економію витрат на добирання, проживання; візуалізацію навчального матеріалу; використання аудіо-, відеотехнологій; здобуття навиків постійної самоосвіти; зручний темп навчання тощо. Тим не менше, дистанційна освіта має суттєві недоліки, найважливішими серед яких студенти вважали поганий інтернет; соціальну ізоляцію; втому, нервозність від постійної роботи з технікою; брак техніки; проблеми зі зором від роботи з технікою тощо.

Більшість опитаних студентів (46%) негативно ставляться до дистанційного навчання, 36% позитивно, а 18% мають амбівалентне ставлення. Студенти краще сприймають очне навчання: 38% мають позитивне ставлення, 34% – амбівалентне і тільки 28% – негативне. На нашу думку, компромісом між очною і дистанційною формою навчання може бути змішана форма навчання, яка поєднує очні заняття в університеті з дистанційною роботою у віртуальному навчальному середовищі. 84% студентів сприймають змішану форму навчання позитивно, 4% амбівалентно, і тільки 12% мають негативне ставлення.

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що на сучасному етапі українським освітянам варто застосовувати змішану форму освіти, що дозволяє використати переваги дистанційної освіти і водночас уникнути недоліків цієї форми навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, змішана форма навчання, віртуальне навчальне середовище, постпандемічний період.

Educational models constantly adapt in response to global social changes. The societal life has undergone significant changes as a result of the emergence of Internet and the introduction of information technologies into the educational process. As a new type of education, distance education has a number of advantages for both the educational institution and students. Distance education has become especially relevant during the pandemic. However, after it ended, a tendency to restore face-to-face education began to appear in Ukraine in the regions where it is possible. The return to the traditional format is taking place despite hostilities, frequent air alarms, missile attacks. This is probably because distance education, despite a number of advantages, also has significant disadvantages.

We conducted a theoretical analysis of the advantages and disadvantages of distance education, and then, using a survey, found out which of them are important for students. 50 surveyed students of the Ivan Franko National University of Lviv consider the following advantages of distance education to be important: the opportunity to get an education for those with health issues and for those who work; saving money; visualization of educational material; use of audio and video technologies; development of self-education skills; comfortable learning pace, etc. However, distance education has significant disadvantages: issues due to poor Internet; social isolation; fatigue and nervousness from constant work with technology; lack of technical equipment; vision problems, etc. The majority of surveyed students (46%) have a negative attitude to distance education, 36% have a positive, and 18% ambivalent attitude. Students have a much better attitude to face-to-face education. 38% perceive it positively, 34% – ambivalently, 28% – negatively. In our opinion, a compromise between face-to-face and distance education can be blended learning, which combines lessons at the university and work in the virtual learning environment. 84% of students perceive it positively, 4% ambivalently, only 12% have a negative attitude. As a result of the research, we came to the conclusion that in the post-pandemic period educators should use a blended form of education, because it allows to use the advantages of distance education and at the same time avoid its disadvantages.

Key words: distance education, blended learning, virtual learning environment, post-pandemic period.

Постановка проблеми. Життя суспільства зазнало суттєвих змін унаслідок появи інтернету та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. У результаті змін з'явилася нова форма освіти – дистанційне навчання, проведення освітнього процесу на відстані, засноване на інтерактивному спілкуванні між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій та засобів мультимедіа, відео-, аудіо-, інформаційно-комунікаційних технологій [1, с. 11]. Хоча під час такого навчання студент спілкується з викладачем, він самостійно опановує значну кількість навчальних матеріалів, розташованих у віртуальному навчальному середовищі освітнього закладу [2]. **Мета дослідження** – встановити, яку форму навчання студенти вважають оптимальною для вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».

Для встановлення ставлення студентів до різних форм організації навчання під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» використано емпіричний метод опитування – метод анкетування. Опитування проведено на базі Google Forms. Для репрезентативності вибірки залучено соціальну групу з 50 студентів Національного університету «Львівська політехніка». Опитування відбулося в листопаді 2024 року, було організовано в індивідуальній формі.

Студентам було запропоновано 28 закритих відповідей на питання, на які вони мали змогу відповісти «так», «ні» або утриматися. Отримано й проаналізовано 1400 відповідей респондентів на запропоновані твердження. Отримані результати було опрацьовано методом кількісних підрахунків, що дозволило встановити, якій формі навчання студенти надають перевагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На перевагах дистанційного навчання акцентували дослідники С. Антошук, Д. Безуглий, Л. Ванг, І. Герасименко, В. Гравіт, Д. Іфенталер, Г. Керслі, Н. Кривун, С. Криштанович, Н. Кучеренко, Ф. Лі, Дж. Літлфілд, І. Мала, М. Мур, О. Огієнко, Г. Рамбл, Н. Ревенко, І. Семеряк, О. Цільмак, І. Чорна-Климовець, Т. Ярошенко. Про те, що дистанційна форма навчання має вагомі недоліки, стверджували Н. Богданова, С. Вермислі, В. Вишнівський, Ж.-Х. Ву, Г. Гайдур, В. Гетта, М. Гніденко, А. Джебакумар, Г. Джевага, С. Єрмак, В. Журавльов, Р. Йилмаз, О. Ільїн, Н. Карадаг, Н. Кибальна, С. Куркіна, Дж. Літлфілд, Ф. Мальдонадо, Ю. Мельник, Ю. Ненко, О. Новак, С. Петькун, Т. Сидоренко, Ю. Снісаренко, Т. Ся, Р. Теннісон, Е. Чевік, Ч. Чевік. Значна кіль-

кість науковців, зокрема А. Абріль, М. Барбур, Дж. Ву, Х. Гонсалес, Т. Кларк, С. Маккарті, Е. Палмер, П. Правін, Т. Ся, Р. Теннісон схилиються до думки, що треба поєднати очну й дистанційну форми навчання в змішану.

Виклад основного матеріалу. Термін «дистанційна освіта» виник у США ще в 1982 році [3]. Як новітній вид освіти, дистанційне навчання має низку сприятливих особливостей для навчального закладу і студентів. Дистанційне навчання дає змогу університетам значно збільшити кількість слухачів і одночасно знизити витрати на організацію навчального процесу, зменшити видатки на оренду приміщень, технічні засоби, комунальні платежі [4; 5, с. 137]. Дистанційне навчання є сприятливим для екології, бо зменшує кількість потрібних для навчання та добирання до університету природних ресурсів. Дистанційне навчання дає змогу застосувати інформаційно-комп'ютерні технології, візуалізувати подання матеріалу, представити інформацію у вигляді схем, діаграм, графів, зображення послідовностей причини й наслідку, інтелект-карт [6]. Структура програм, методи навчання стають більш гнучкими, а інформація – більш сучасною [7; 8]. Студенти працюють з електронними бібліотеками, опрацьовують в онлайні навчальні матеріали різних типів. Завдяки сучасним технологіям зміна, вдосконалення й оновлення навчальних матеріалів на онлайн-ресурсах може відбуватися миттєво. Сам процес навчання набуває більше інтерактивних рис, з'являється нова модель навчання – групове спілкування й діяльність студентів [7; 8; 9]. Зростає кількість часу, відведеного для самостійної роботи студентів [10].

Дистанційне навчання має чимало переваг і для студента. Передусім воно дає змогу зекономити кошти, що робить освіту доступною для всіх студентів [11], незалежно від рівня їхнього матеріального забезпечення [12]. Дистанційне навчання забезпечує соціальну рівність, бо надає можливість здобувати освіту, незважаючи на місце перебування, стан здоров'я та соціальний статус [13; 8; 5, с. 137]. Не потрібно витрачати кошти на добирання до університету й проживання. Дистанційна освіта є доступною для студентів, що мають проблеми зі здоров'ям або людей з обмеженими можливостями [11]. Зникає потреба купувати навчальні матеріали та підручники.

Ще однією сприятливою рисою дистанційного навчання є економія часу й коштів, не потрібно добиратися з віддалених регіонів чи навіть іншої країни до університету [14; 15; 8]. Відсутні обмеження у виборі навчального закладу, місця, кра-

їни й часу навчання [11; 8]. Можна здобувати освіту з дому, що суттєво для молодих батьків, або без відриву від виробництва [15]. Студент може навчатися в комфортних домашніх умовах або де-завгодно у зручний час [16], не потрібно дотримуватися дрес-коду.

Дистанційне навчання сприятливе для інтроверта: не треба звикати до оточення, долати психологічний бар'єр. Інколи дистанційне навчання – єдиний спосіб уникнути булінгу, якщо ситуація в колективі є нездоровою [17]. Дистанційне навчання економить час, бо студенти не відволікають один одного. Навчання проходить у зручному для студента темпі [17]. Онлайн-записи можна прослухати ще раз, поки інформація не стане зрозумілою. Крім того, зникає проблема пропущених занять. Студент здобуває навички систематичної самоосвіти, що є актуальними у сучасному суспільстві [13].

Дистанційне навчання стало особливо актуальним у часи пандемії. Тим не менше, після її завершення в Україні почала проявлятися тенденція до відновлення очного навчання. Повернення до традиційного формату проходить у тих регіонах, де це можливо. Ймовірно, так відбувається тому, що дистанційне навчання, крім низки переваг, має і суттєві недоліки.

Під час дистанційного навчання важко сконцентруватися та сприймати матеріал [18, с. 2], оскільки втрачається безпосередній контакт викладача і студента [19]. «Технічні засоби групової комунікаційної діяльності викладача і студента створюють штучний і неповноцінний, у традиційному розумінні, комунікативний простір» [10].

Якщо студент вчиться, лише прослуховуючи запис відеолекцій, то відсутність прямого контакту з викладачем може призвести до помилок чи нерозуміння матеріалу [15; 11]. Крім того, не всі студенти мають достатню самодисципліну і мотивацію до самостійного навчання [11; 20, с. 67]. У декого може зникнути бажання доводити роботу до кінця, оскільки частина студентів звикла до того, що їх постійно спонукає до діяльності викладач.

Відсутність чіткого графіку занять традиційно вважають перевагою дистанційного навчання. Однак вільний графік, відсутність чітко визначених днів і годин для вивчення того чи іншого предмету може негативно вплинути на процес навчання. По-перше, не всі студенти вміють розпланувати свій час. По-друге, не всі мають достатню мотивацію до самостійного навчання [11]. «Можливість навчатися в зручний час може

перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну звичку відтерміновувати цей вид діяльності» [5, с. 140]. Деякі студенти відчують потребу стороннього контролю, інакше вони не можуть уникнути прокрастинації. Постійний контакт з інтернетом під час дистанційного навчання може відволікати і не давати зосередитися [17; 11].

Відсутність фізичного контролю з боку викладача може викликати проблеми з чесністю. Оскільки не завжди можливо встановити, хто саме виконує завдання в онлайні, деякі установи здійснюють остаточний контроль якості знань під час очної сесії [5, с. 140].

Чи не найбільш суттєвою проблемою дистанційного навчання є соціальна ізоляція [21]. Деякі студенти внаслідок дистанційної форми навчання стають некоммунікбельними. Людина, що постійно працює на самоті, втрачає навички спілкування, вміння працювати в групі або взагалі не набуває їх. У традиційній школі такі студенти виходять за межі їхньої зони комфорту і вчаться спілкуватися й взаємодіяти з людьми. Дистанційна форма навчання не дає їм такої можливості [17; 10]. В онлайні дуже складно або взагалі неможливо проводити соціальні заходи [17]. Спілкування в чатах має свою специфіку і суттєво відрізняється від реального спілкування, оскільки в чатах пишуть здебільшого короткі повідомлення. Унаслідок цього студенти не вчаться повноцінно висловлювати свої думки, вести дискусію й наводити аргументи, виступати перед аудиторією [5, с. 140; 10; 11].

Постійне використання технічних засобів для підтримання зв'язку та вивчення навчального матеріалу призводить до погіршення зору і виникнення загальної нервозності та втоми [22]. Надмірне віртуальне спілкування може негативно вплинути на психіку людини, особливо в підлітковому віці, призвести до відсутності життєвого досвіду [23, с. 20], невміння спілкуватися і працювати в команді.

У студента можуть виникнути технічні проблеми з інтернетом чи устаткуванням під час занять, сесії, тестування тощо. Через це передусім страждають студенти віддалених регіонів, для яких дистанційна освіта загалом є зручною. Суттєвою проблемою є брак обладнання або його низька якість, а також низький рівень володіння комп'ютерною технікою [21; 24].

На нашу думку, оптимальним методом розв'язання проблеми є застосування змішаної методики навчання. Змішане навчання може допомогти поєднати переваги дистанційного й очного

навчання й усунути недоліки, які має форма дистанційного навчання в її чистому вигляді [25; 26; 27]. Під час змішаного навчання студенти відвідують заняття, слухають лекції, беруть участь у практичних заняттях, виконують лабораторні роботи й дистанційно працюють з навчальними матеріалами курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у віртуальному середовищі [9; 28].

Щоб перевірити гіпотезу про перевагу змішаної форми навчання експериментальним шляхом, ми провели опитування 50 студентів Національного університету «Львівська політехніка». Як свідчать результати опитування, основними перевагами дистанційного навчання студенти вважають можливість здобувати освіту тим, хто має проблеми зі здоров'ям (50 «так», 0 «ні»), можливість здобувати освіту тим, хто працює (47 «так», 3 «ні»), зручний темп роботи (47 «так», 3 «ні»), використання відео- і аудіо-технологій (44 «так», 6 «ні»), економію витрат на добування, проживання (43 «так», 7 «ні»), візуалізація навчального матеріалу (38 «так», 12 «ні»), здобуття навиків постійної самоосвіти (38 «так», 12 «ні»), відсутність потреби купувати паперові підручники (34 «так», 16 «ні»), екологічність (26 «так», 24 «ні»), можливість здобувати освіту незалежно від рівня достатку (25 «так», 25 «ні»), відсутність булінгу зі сторони оточення (25 «так», 25 «ні»); зосередженість на навчанні, а не спілкуванні (18 «так», 32 «ні»).

Тим не менше, дистанційна освіта має ряд недоліків, що знижують її ефективність. Основними недоліками студенти дистанційної форми навчання, на думку студентів, є поганий

інтернет (45 «так», 5 «ні»), соціальна ізоляція (36 «так», 14 «ні»), втома, нервозність від постійної роботи з технікою (35 «так», 15 «ні»), проблеми зі зором від роботи з технікою (34 «так», 16 «ні»), брак техніки (31 «так», 19 «ні»), невміння працювати з технікою (28 «так», 22 «ні»), нерозуміння матеріалу без контакту з викладачем (28 «так», 22 «ні»), виникнення прокрастинації (28 «так», 22 «ні»), невміння співпрацювати з людьми (22 «так», 28 «ні»), нечесність, списування (22 «так», 28 «ні»), брак мотивації працювати самостійно (27 «так», 23 «ні»), неможливість зосередитися на матеріалі (15 «так», 35 «ні»), недостатній контроль викладача (13 «так», 37 «ні»).

Крім того, ми провели дослідження ставлення студентів до дистанційної, змішаної, очної форми навчання. Більшість студентів (84%) схвалюють змішану форму навчання, негативно до нього ставляться тільки 12%, амбівалентно – 4%. 38% студентів позитивно ставляться до виключно очного навчання, але 28% ставляться до нього негативно, а 34% респондентів важко відповісти. Тільки 36% студентів позитивно ставляться до дистанційного навчання, 46% негативно, 18% амбівалентно.

Висновки. На нашу думку, система дистанційного навчання, до якого позитивно ставиться тільки 36% опитаних студентів, не замінить цілком традиційну систему вищої освіти, а може стати лише її доповненням та вдосконаленням у формі змішаного навчання. Натомість перспективною є форма змішаного навчання, якій надають перевагу 84% студентів, оскільки вона поєднує переваги очного і дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антощук С.В., Гравіт В.О. Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті : наук. посіб. Суми : НІКО, 2015. 178 с.
2. Ярошенко Т. О. Дистанційне навчання в системі вищої освіти: сучасні тенденції. *Інженерні та освітні технології*. 2019. Т. 7. № 4. С. 8–21.
3. Rumble Greville. The Planning and Management of Distance Education. 1st Edition. London : Routledge, 1986. 266 p.
4. Герасименко І. В. Використання технологій дистанційного навчання в підготовці майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41, вип. 3. С. 232–247.
5. Мала І.Б. Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. №2, вип. 66. С. 132–151.
6. Безуглий Д. Прийоми візуального подання навчальної інформації. *Фізико-математична освіта*. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. № 2(3). С. 7–15.
7. Moore M., Kearsley G. Distance Education: A Systems View. Belmont, CA : Wadsworth Publishing Company, 1996. 304 p.
8. Tsilimak O., Revenko N., Kryvun N. Prospects for the development of distance education in Ukraine: methodological aspect. *Eduweb-revista de tecnologia de informacion y comunicacion en educacion*. 2023. Vol. 17, issue 1. P. 157–166.

9. Огієнко О.І. Дистанційна педагогічна освіта: зарубіжний та вітчизняний досвід. Методичні рекомендації. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2012. 75 с.
10. Мельник Ю. В., Богданова Н. В. Особливості комунікативних зв'язків у сучасній вищій школі. *Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект*: матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю 3-4 листоп. 2016 р. Київ : НАДУ, 2016. 460 с.
11. Nenko, Y., Kybalna, N., Snisarenko, Y. The COVID-19 Distance Learning: Insight from Ukrainian students. *Revista brasileira de educado do campo-brasilian journal of rural education*. 2020. Issue 5. P. 1–19.
12. Wang L., Li F. Who Gets the Highest Return to Distance Higher Education? *International review of research in open and distributbed learning*. 2023. Vol. 24, issue 3. P. 164–184.
13. Kryshtanovych S., Chorna-Klymovets I., Semeriak I. Modern Technologies for the Development of Distance Education. *International journal of computer science and Network Security*. 2022. Vol. 22, issue 9. P. 103–108.
14. Ifenthaler D. A systems perspective on data and analytics for distance education. *Distance education*. 2022. Vol. 43, issue 2. P. 333–341.
15. Littlefield J. 10 Reasons to Choose Online Education to Earn Your Degree. *ThoughtCO*: веб-сайт. URL: <https://www.thoughtco.com/reasons-to-choose-online-education-1098006> (дата звернення: 23.07.2025).
16. Кучеренко Н. Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: філософсько-правовий вимір. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки*. 2018. № 906. С. 34–40.
17. Littlefield J. Pros and Cons of Earning Your High School Diploma On-line *ThoughtCO*: веб-сайт. URL: <http://distancelearn.about.com/od/virtualhighschools/a/hsprosandcons.htm> 1. (дата звернення: 23.07.2025).
18. Сидоренко Т.М., Петькун С.М., Новак О.М. Дистанційна освіта: проблеми та перспективи. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 35. С. 45–48.
19. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г.І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів : навч. посібн. Київ : ДУТ. 2014. 140 с.
20. Куркіна С., Журавльов В. Дистанційне навчання як складова освітніх реформ в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 5 (109). С. 60–71.
21. Yilmaz R., Karadag N. Effects of Emergency Distance Education on Teacher Training Process in Turkey: Instructors' Opinions. *Education Sciences*. 2023. Vol. 13, issue 9. P. 1–24.
22. Wu J.-H., Tennyson R. D., Hsia T.-L. A study of student satisfaction in a blended e-learning system environment. *Computers & Education*. Vol. 55 (1). P. 155–164.
23. Гетта В., Єрмак С., Джевага Г. Дистанційне навчання: дидактика, методика, організація : монографія. Чернівці, 2017. 286 с.
24. Vermisli S., Cevik E., Cevik C. The effect of perceived stress and digital literacy on student satisfaction with distance education. *Revista da escola de enfermagen da USP*, 2022. Vol. 56.
25. McCarthy S., Palmer E. Defining an effective approach to blended learning in higher education: A systematic review. *Australasian journal of educational technology*. 2023. Vol. 39, issue 2. P. 98–114.
26. Clark T., Barbour M. Online, blended, and distance education in schools: Building successful programs. New York : Routledge, 2023. 256 p.
27. Praveen P., Jebakumar A. A. Conscientious Study of Blended Learning and Cardinal Tools. *Journal for educators teachers and trainers*. 2022. Vol. 13, issue 4. P. 7–12.
28. Maldonado. F., González. J., Abril, A. B-learning and Moodle as a strategy in university education, *Revista conrado*. 2020. Vol. 16, issue 76. P. 215–220.